

แนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย

Guidelines for Providing Learning and Developing Media Regulation Volunteer Network on Radio and Television Contents in Thailand

พชชนั้น นรมิตรไชยนนท์¹ และววรรณชลี โนริยา²

Poschanan Niramitchainont and Wanchalee Noriya

Received: November 19 2022

Revised: April 07, 2023

Accepted: April 21, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ 2) วิเคราะห์ความต้องการทางการเรียนรู้ และ 3) เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย โดยใช้วิธีวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกปัจจุบันและผู้สนใจเข้าร่วมเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ จำนวนทั้งสิ้น 300 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ประเทศไทยยังไม่มีเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ที่ถาวรและทำหน้าที่โดยเฉพาะ แต่มีองค์กร 3 ประเภทที่ดำเนินการด้านการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่ 1.1) องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวเครือข่ายประชาสังคมในการรับเรื่องร้องเรียนสื่อที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค 1.2) การทำงานร่วมกันของสมาชิกสื่อมวลชน และ 1.3) เครือข่ายที่ทำงานในลักษณะโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุน 2) เครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์มี

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหิดล; Mahidol University

ความต้องการเรียนรู้ด้านความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อที่สะท้อนประโยชน์สาธารณะ รูปแบบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลเนื้อหา ต้องการพัฒนาทักษะด้านการทำงานเป็นทีม การวางแผน การประสานงาน การสร้างเครือข่าย และต้องการให้พัฒนาด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา และการระดมสมอง และ 3) แนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย ควรให้ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบสื่อ มีการรวบรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับเครือข่ายจิตอาสา การทำงานร่วมกับองค์กรวิชาชีพสื่อและภาคีเครือข่ายรายประเด็นที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการรายงานสื่อที่ไม่เหมาะสมต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ

คำสำคัญ: เครือข่ายจิตอาสา, การตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์, แนวทางการจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the operational situation of the Volunteer Network in examining radio and television content; 2) to analyze learning needs; and 3) to suggest a guideline for learning management and network of volunteer building in examining the content of radio and television programs in Thailand. It was a mixed methods research. The samples used in this study were current members and those interested in joining the volunteer network in examining the content of radio and television programs. A total of 300 people were analyzed by descriptive statistics and content analysis. The results of the research revealed that 1) Thailand did not yet have a permanent and dedicated network of volunteers to monitor radio and television content, but there were 3 types of organizations that conducted radio and television content auditing as follows: 1.1) an organization formed by a combination of civil society networks to handle media complaints that were harmful to consumers, 1.2) the collaboration of the Federation of Mass Media Professionals, and 1.3) a network working as a funded project; 2) the network of volunteers in examining radio and television program

content needed to learn about knowledge of media content that reflected public interest. Formats and laws related to content governance wanted to develop skills in teamwork, planning, coordination, networking and wanted to develop with group relationship activities, lessons learned from the case study and brainstorming; and 3) guidelines for learning management and creating a network of volunteers in examining the content of radio and television programs in Thailand should give basic knowledge of the media review process, should gather necessary knowledge for the volunteer network. There should be collaboration with professional media organizations and relevant networks on issues. Educating about the channels for reporting improper media to government agencies involved in the issue.

Keywords: Volunteer Network, Content Review of Radio and Television Programs, Learning Management Guidelines

บทนำ

ตามแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2563-2568) ที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการในระยะเวลา 5 ปี ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 2 การกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ อันประกอบด้วย การกำกับดูแลด้านผังรายการและเนื้อหาให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ สร้างเครือข่ายภาคประชาชนทั่วประเทศเพื่อเฝ้าระวัง และมีมาตรการลงโทษสำหรับรายการที่มีเนื้อหาเข้าข่ายผิดกฎหมาย รวมทั้งมีมาตรการจัดการเรื่องร้องเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองมิให้ถูกเอาเปรียบและได้รับบริการอย่างเป็นธรรม มีการบริหารจัดการเรื่องร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายได้อย่างเท่าเทียมยิ่งขึ้น และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนจะสามารถทำหน้าที่ตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพของตนได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2563)

กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์มีผู้ประกอบการและช่องทางการนำเสนอสื่อที่หลากหลาย โดยเฉพาะในยุคของการหลอมรวมสื่อที่เนื้อหาของสื่อวิทยุและโทรทัศน์มีการนำเสนอผ่านช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงผู้ชมผู้ฟังที่หลากหลายมากขึ้น การกำกับดูแลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยหลักการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ มี 2 ประเภท ได้แก่ การกำกับดูแล

โครงสร้าง (Structural Regulation) และการกำกับดูแลเนื้อหา (Content Regulation) โดยแบ่งตามรูปแบบการกำกับดูแลได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ การกำกับดูแลโดยอำนาจรัฐ (State-regulation) การกำกับดูแลตัวเอง (Self-regulation) และการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) (พิรงรอง รามสูต, 2556) อย่างไรก็ตามการกำกับดูแลเนื้อหาในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลไม่สามารถทำได้โดยรัฐหรือสภาวิชาชีพสื่อเพียงด้านเดียว ปัญหาในการกำกับดูแลที่กำลังประสบอยู่มีหลายประเด็น เช่น การขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดูแลติดตามและตรวจสอบ การมีข้อจำกัดในด้านของบุคลากรที่มีจำนวนน้อย ในขณะที่ต้องทำงานทั้งในส่วนของการตรวจสอบเนื้อหาและหน้าที่รับผิดชอบอื่น ๆ ในขณะที่สถานีวิทยุและโทรทัศน์ได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะทีวีดิจิตอลซึ่งการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมหรือเครือข่ายจิตอาสาได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ และองค์กรวิชาชีพสื่อในการกำกับดูแลกิจการวิทยุและโทรทัศน์ จะทำให้การกำกับดูแลครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งการมีเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์จะเป็นการช่วยเพิ่มมุมมองการตรวจสอบเนื้อหาที่รอบด้านมากขึ้น ทั้งในเชิงช่องทางและมิติของประเด็นที่หลากหลายในเนื้อหารายการโทรทัศน์และวิทยุ (อรวิ ศรีชำนาญ, 2558; อิทธิพล วรรณสุภากุล, 2560)

องค์กรเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ จะเป็นกลไกที่สามารถช่วยสนับสนุนการกำกับดูแลเนื้อหาอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการรวมของกลุ่มบุคคลทั้งในระดับประชาชน นักวิชาการ และสภาวิชาชีพสื่อมวลชนที่เป็นไปด้วยความสมัครใจภายใต้การมีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดีมีการแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงมีความเป็นอิสระซึ่งกันและกัน โดยร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นสำหรับการกำกับดูแลกันเอง การวางแนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรเครือข่าย การแบ่งปันทรัพยากรและใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ของสมาชิกทุกกลุ่มในการดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกขององค์กรเครือข่ายอย่างเป็นพลวัต มีการสื่อสาร เครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว การทำกิจกรรมด้วยตนเองสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รวมถึงการระบบการติดตามและประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ทั้งในเชิงเนื้อหาที่เหมาะสมกับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งการพัฒนาองค์กรจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบทั้งทางด้านความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล และเน้นการเรียนรู้ ด้านความรู้สึกในการมีจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวม มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา ช่วยเหลือผู้อื่น มีความคิดเชิงบวก และด้านการปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องมีการลงมือกระทำอย่างจริงจัง ซึ่งคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่นเป็นสำคัญ (เกษม นครเขตต์, 2554; ดุษฎี ไชยชนะ, 2550; สนธยา พล

ศรี, 2550; อรพินทร์ ชูชม และคณะ, 2549) ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงมุ่งรวบรวมและศึกษา สถานการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและ โทรทัศน์ วิเคราะห์ความต้องการทางการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสา และเสนอแนะแนวทางการ จัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ใน ประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมและศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายจิตอาสาในการ ตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์
2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการทางการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสาเพื่อใช้ในการ ขับเคลื่อนการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบ เนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีรายละเอียด ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การรวบรวมและศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายจิต อาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ใช้วิธีวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพด้วย การวิจัยเอกสาร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การสืบค้นและรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยทั้งสิ่งพิมพ์ หรือสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบ เนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ แบบสังเคราะห์ ข้อมูล
3. การสังเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบสังเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา ได้จากการวิจัยเอกสารมาทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า
4. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการทางการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสาเพื่อ ใช้ในการขับเคลื่อนการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ที่ 3 การเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ทุกกลุ่มในประเทศไทย โดยครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 ภูมิภาค 1 จังหวัด ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร จำนวนภูมิภาคละ 60 คน จำนวนทั้งสิ้น 300 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยเริ่มจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงโดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกเครือข่ายการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และผู้ที่สนใจกำลังจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ เช่น นิสิตนักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์และวารสารศาสตร์ อาสาสมัครในชุมชน ผู้ทำงานด้านสื่อและสื่อออนไลน์และมีความสนใจจะสร้างเครือข่ายหรือเข้าร่วมเครือข่าย เป็นต้น จากนั้นสุ่มแบบโควตาจนครบภูมิภาคละ 60 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งจะมีทั้งข้อคำถามในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และคำถามปลายปิดท้ายแบบสอบถาม และส่งแบบสำรวจเพื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาความรู้และสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ขณะที่ปรึกษาได้ใช้แบบสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกของเครือข่ายจิตอาสาเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาความรู้และสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งมีการนำแบบสำรวจไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้วยการทดสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยมีค่าความสอดคล้องโดยใช้ค่า IOC (Indexes of Item-Objective Congruence) อยู่ระหว่างช่วง 0.67-1.00 และมีการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามีค่าเท่ากับ 0.85 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับสูง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยได้กระจายแบบสอบถามไปยังเครือข่ายจิตอาสาในแต่ละภูมิภาคโดยแบบสอบถามแบบออนไลน์ และแบบสอบถามแบบกระดาษโดยการส่งไปรษณีย์ เพื่อให้เครือข่ายกระจายแบบสอบถามไปยังสมาชิกเครือข่ายของตนเอง

4. การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ มาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม โดยจะใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสถานการณ์และสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ จากการศึกษาและสืบค้นเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ทั่วประเทศไทย พบว่า ในประเทศไทยยังไม่มีเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ที่ทำหน้าที่เต็มรูปแบบในด้านตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์จากการสืบค้นพบเพียงองค์กร 4 องค์กรที่ทำหน้าที่ในตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ และเป็นเพียงการตรวจสอบในบางประเด็น โดยสามารถแบ่งองค์กรที่มีอยู่ในปัจจุบันออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1.1 องค์กรที่ไม่ได้เป็นจิตอาสาที่ทำหน้าที่หลักในการเฝ้าระวังและตรวจสอบสื่อ แต่เกิดจากการรวมตัวเครือข่ายประชาสังคม เป็นไปในลักษณะของการรับเรื่องร้องเรียนและมีช่องทางให้แจ้งเตือนเนื้อหาจากสื่อที่ไม่เหมาะสมและเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคมากกว่าการตรวจสอบสื่อ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นด้านอาหารและยา โดยมีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สื่อภาคประชาชนที่มีกลไกการรับเรื่องร้องเรียนผู้บริโภคด้านสื่อที่ไม่เหมาะสม โดยเชื่อมระหว่างผู้บริโภคกับสื่อมวลชน

1.2 การทำงานร่วมกันของสภาวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยที่เน้นการกำกับดูแลวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ และมีบทบาทเพียงบางส่วนในการตรวจสอบสื่อที่ไม่เหมาะสม หรือเพียงแสดงความคิดเห็นต่อสื่อที่ไม่เหมาะสม

1.3 กลุ่มที่เรียกองค์กรของตนเองว่าเครือข่าย แต่เป็นเพียงการทำงานในลักษณะโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ เช่น 1) เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อที่มีการกำกับดูแลสื่อสำหรับครอบครัว โดยมีศูนย์รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อที่ไม่เหมาะสม และพัฒนาเป็นโครงการเครือข่ายศูนย์รับแจ้งและติดตามผ่านช่องทางระบบสื่อออนไลน์ และโซเชียลมีเดีย เพื่อการส่งเสริมสื่อสร้างสรรค์และป้องปรามสื่อที่ไม่ปลอดภัย (ศสพ.) ที่มีช่องทางขจัดสื่อร้ายโดยให้กตรายงานสื่อผ่านเว็บไซต์ <https://www.mediafunfacts.in.th/report-bad-web> 2) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชนที่เน้นการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์และมีการจัดทำช่องทางในการรายงานสื่อที่ไม่เหมาะสมกับเด็กผ่านเว็บไซต์ <http://cclickthailand.com> ซึ่งการอิงกับแหล่งทุนจะขาดความยั่งยืนในระยะยาว

2. ผลการสำรวจความต้องการทางการเรียนรู้ของสมาชิกของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ จำนวน 300 คน จากทุกภูมิภาค พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 69.50 มีอายุ 21-30 ปี มีจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 37 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 68.30 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ นักเรียน/นักศึกษา มีจำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสำรวจความต้องการทางการเรียนรู้เพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ด้านความรู้

ตารางที่ 1 ความต้องการทางการเรียนรู้เพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุ และโทรทัศน์ด้านความรู้

(n = 300)

ความต้องการทางการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสาด้านความรู้	Mean	SD	ระดับความต้องการ
1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพสื่อมวลชน	3.67	.75	มาก
2. เนื้อหาของสื่อที่สะท้อนประโยชน์สาธารณะ	4.10	.73	มาก
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องและเกณฑ์ที่ใช้ในการกำกับดูแลเนื้อหา	3.96	.77	มาก
4. บทบาทขององค์กรวิชาชีพสื่อ	3.86	.71	มาก
5. รูปแบบในการกำกับดูแลเนื้อหา	3.98	.70	มาก
6. โครงสร้างและกระบวนการในการกำกับดูแลเนื้อหา	3.73	.71	มาก
7. เครื่องมือที่ใช้ในการกำกับดูแลเนื้อหา	3.64	.79	มาก
8. มาตรการและแนวทางในการกำกับดูแลเนื้อหา	3.83	.74	มาก
9. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลเนื้อหา	3.87	.78	มาก

* เกณฑ์การแปลผล: 1.00-1.80 ต้องการน้อยที่สุด/ 1.81-2.60 ต้องการน้อย/ 2.61-3.40 ต้องการปานกลาง/ 3.41-4.20 ต้องการมาก/ 4.21-5.00 ต้องการมากที่สุด

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ผลการสำรวจความต้องการทางการเรียนรู้เพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการด้านความรู้ 3 อันดับแรก ได้แก่ เนื้อหาของสื่อที่สะท้อนประโยชน์สาธารณะ (Mean = 4.10) รองลงมาคือ รูปแบบในการกำกับดูแลเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ (Mean = 3.98) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องและเกณฑ์ที่ใช้ในการกำกับดูแลเนื้อหาทางวิทยุและโทรทัศน์ (Mean = 3.96) ตามลำดับ

2.2 การสำรวจความต้องการทางการเรียนรู้เพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ด้านทักษะ

ตารางที่ 2 ความต้องการทางการเรียนรู้เพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ด้านทักษะ

(n = 300)

ความต้องการทางการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสา ด้านทักษะ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความต้องการ
1. ความคิดสร้างสรรค์	3.80	.72	มาก
2. การคิดวิเคราะห์	3.81	.75	มาก
3. ความคิดเชิงบวก	3.94	.72	มาก
4. การทำงานเป็นทีม	4.20	.77	มาก
5. การสร้างเครือข่าย	3.96	.74	มาก
6. การวางแผนและการประสานงาน	4.08	.75	มาก
7. การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ	3.88	.73	มาก
8. การสืบเสาะหาข้อมูล	3.85	.73	มาก
9. การติดต่อสื่อสาร	3.95	.76	มาก

* เกณฑ์การแปลผล: 1.00-1.80 ต้องการน้อยที่สุด/ 1.81-2.60 ต้องการน้อย/ 2.61-3.40 ต้องการปานกลาง/ 3.41-4.20 ต้องการมาก/ 4.21-5.00 ต้องการมากที่สุด

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์ผลการสำรวจความต้องการทางการเรียนรู้เพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ด้านทักษะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการด้านทักษะ 3 อันดับแรก ได้แก่ การทำงานเป็นทีม (Mean = 4.20) รองลงมา คือ การวางแผนและการประสานงาน (Mean = 4.08) และการสร้างเครือข่าย (Mean = 3.96) ตามลำดับ

2.3 การสำรวจความต้องการในการฝึกอบรมเพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ด้านรูปแบบการเรียนรู้

ตารางที่ 3 ความต้องการทางการเรียนรู้เพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ด้านรูปแบบและวิธีการฝึกอบรม

(n = 300)

ความต้องการทางการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสา ด้านทักษะ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความต้องการ
1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุ และโทรทัศน์	4.18	.79	มาก
2. การบรรยายแบบปฏิสัมพันธ์	3.85	.76	มาก
3. การยกกรณีศึกษาประกอบการบรรยาย	3.99	.82	มาก
4. การฝึกปฏิบัติด้วยการจำลองสถานการณ์	3.83	.73	มาก
5. การแสดงบทบาทสมมติ	3.77	.77	มาก
6. การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา	4.12	.72	มาก
7. การทำกิจกรรมกลุ่มด้วยการระดมสมอง	4.09	.78	มาก

* เกณฑ์การแปลผล: 1.00-1.80 ต้องการน้อยที่สุด/ 1.81-2.60 ต้องการน้อย/ 2.61-3.40 ต้องการปานกลาง/ 3.41-4.20 ต้องการมาก/ 4.21-5.00 ต้องการมากที่สุด

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์ผลการสำรวจความต้องการในการฝึกอบรมเพื่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ด้านรูปแบบและวิธีการฝึกอบรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความต้องการด้านรูปแบบและวิธีการฝึกอบรม 3 อันดับแรก ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ (Mean = 4.18) รองลงมา คือ การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา (Mean = 4.12) และการทำกิจกรรมกลุ่มด้วยการระดมสมอง (Mean = 4.08) ตามลำดับ

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย จากรวบรวมและศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในปัจจุบัน การวิเคราะห์ความต้องการทางการเรียนรู้ของเครือข่ายจิตอาสาเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าไม่มีองค์กรที่มีพันธกิจหลักในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ และในส่วนเครือข่ายจิตอาสาในประเทศไทยแทบไม่มีเลย ส่วนที่กำลังดำเนินการแต่มีจำนวนไม่มากทำงานในลักษณะโครงการที่ได้รับการสนับสนุนในช่วงเวลาหนึ่ง เนื่องจากขาดหน่วยงานหลักที่ทำการสนับสนุนโครงการ เพราะในการทำการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ต้องใช้เงินทุนในการดำเนินการ จึงทำให้หลายโครงการที่เกิดขึ้นมาแล้ว ต้องหยุดชะงักหรือล้มเลิกลงไป ทำให้ขาดความต่อเนื่องของโครงการนั้น ๆ รวมไปถึงภาครัฐไม่เห็นความสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณ และไม่เห็นคุณค่าขององค์กรตรวจสอบสื่อและองค์กรเครือข่ายจิตอาสา หากของงบประมาณไปยังภาคเอกชนเพื่อขอดูแลตรวจสอบสื่อที่เป็นอันตรายต่อเยาวชนไทยหรือประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ผู้สนับสนุนหรือสปอนเซอร์โฆษณาจากภาคเอกชนอาจมีสนับสนุนเข้ามาบ้าง แต่ก็ถือเป็นจำนวนที่ค่อนข้างน้อยและทำให้ไม่คล่องตัวหรือสะดวกต่อการรายงานสื่อโฆษณาที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากอาจจะมีความประเด็นที่กระทบกับสปอนเซอร์ รวมถึงไม่มีสิ่งรับประกันความปลอดภัยหรือข้อกำหนดที่รองรับความปลอดภัยหากมีการรายงานถึงสื่อโฆษณาที่ไม่เหมาะสม ในส่วนของประเด็นความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ พบว่า กลุ่มผู้สนใจที่จะเข้าร่วมเครือข่ายจิตอาสายังขาดความรู้ด้านกฎหมายและเกณฑ์ในการพิจารณาความถูกต้องของประเด็นปัญหาที่ตรวจสอบ การตัดสินใจผิดของเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ที่มีการรายงานเข้าไปใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานในการตรวจสอบเพื่อหาข้อเท็จจริง ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการ

กำกับดูแลเนื้อหารายการวิทยุและโทรทัศน์ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้เป็นกลไกที่สนับสนุนการกำกับดูแลกิจการของสำนักงาน กสทช. อีกทางหนึ่ง โดยมีแนวทางดังนี้

3.1 การให้ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบสื่อที่ถูกต้องตามหลักขั้นตอนที่ถูกต้องและใช้ปฏิบัติกันโดยทั่วไป เพื่อให้เกิดการทำงานที่ง่าย ไม่สับสน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสามารถดำเนินการร่วมกับสถานศึกษาในการจัดฝึกอบรมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้กับเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ เนื่องจากมีเยาวชนและประชาชนจำนวนมากที่สนใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งผู้สนใจบางส่วนอาจจะมาจากสาขาอื่น และไม่ได้มีความรู้ด้านการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ดังนั้นก่อนที่จะเป็นจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ควรมีการให้ความรู้เบื้องต้นแก่เครือข่ายจิตอาสาในด้านนั้น ๆ โดยเฉพาะเพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอกับการตรวจสอบสื่อ

3.2 การรวบรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ไว้บนเว็บไซต์ หรือจัดทำเป็นคู่มือเพื่อให้เครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านเว็บไซต์หรืออาจจะมีการฝึกอบรมระยะสั้นทั้งแบบออนไลน์หรือการฝึกอบรมในชั้นเรียนเพื่อให้เห็นถึงขอบเขตขององค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ รวมถึงช่องทางการเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

3.3 การทำงานร่วมกับองค์กรวิชาชีพสื่อเพื่อให้ความรู้ที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชนสากล ซึ่งเป็นประเด็นความรู้ที่จำเป็นและเป็นแกนหลักสำหรับการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์

3.4 การทำงานร่วมกับภาคเครือข่ายรายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้ความรู้ที่เกี่ยวกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะทำการตรวจสอบและเนื้อหาประเด็นที่จะตรวจสอบ เช่น พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 หมวด 11 การโฆษณา มาตรา 88 การโฆษณาขายยา การตรวจสอบเลขทะเบียน อย.ของผลิตภัณฑ์อาหารเสริมหรือยา เป็นต้น โดยเครือข่ายจิตอาสาจำเป็นต้องทราบและเข้าใจข้อกฎหมายในประเด็นที่ตนเองกำลังตรวจสอบ

3.5 การรวบรวมช่องทางและให้ความรู้เกี่ยวกับการรายงานหรือช่องทางติดต่อ กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และหน่วยงานที่รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดพลาดของสื่อมวลชน เช่น สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ เป็นต้น

3.6 การใช้สื่อออนไลน์เข้ามาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับเครือข่ายจิตอาสา เช่น Facebook, Line เป็นต้น เพื่อให้เครือข่ายจิตอาสาใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันของสมาชิก การแจ้งข่าวสาร กฎระเบียบ นโยบายหรือกฎหมายใหม่ ๆ หรือแจ้งข้อมูลสื่อที่ไม่เหมาะสมกับหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประเทศไทยยังไม่มีเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ที่ถาวรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์โดยเฉพาะ แต่มีองค์กร 3 ประเภทที่ดำเนินการด้านการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่ 1) องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวเครือข่ายประชาสังคม เป็นไปในลักษณะของการรับเรื่องร้องเรียนสื่อที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคมากกว่าการตรวจสอบสื่อ 2) การทำงานร่วมกันของสภาวิชาชีพสื่อมวลชน และ 3) กลุ่มที่เรียกองค์กรของตนเองว่าเครือข่าย แต่ไม่ได้มีการสร้างเครือข่าย เป็นเพียงการทำงานในลักษณะโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพิรงรอง รามสูต รัตนันท์ และศศิธร ยุวโกศล (2546) ที่ได้ศึกษาถึงแนวทางที่เหมาะสมในการกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อโดยรัฐและองค์กรวิชาชีพ ซึ่งได้เสนอถึงรูปแบบของกลไกการกำกับดูแลในอนาคต จำเป็นต้องใช้การกำกับดูแลร่วมกับผู้ประกอบการและนักวิชาชีพในอุตสาหกรรมวิทยุ และโทรทัศน์ ผ่านการกำกับดูแลตนเองในแต่ละอุตสาหกรรมสื่อ และสอดคล้องกับชนัญสรุ อรณพ ณ อยุธยา (2556) ที่ได้เสนอถึงแนวปฏิบัติของต่างประเทศที่ใช้การกำกับดูแลร่วมกันในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในกิจการโทรทัศน์ โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายภาคส่วน การส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อ เพื่อรับมือกับความท้าทายจากภาวะสื่อหลอมรวมสื่อ และสอดคล้องกับเชิญพร คงมา (2551) ที่ได้เสนอถึงบทบาทของภาคประชาสังคมในการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต โดยองค์กรภาคประชาสังคมได้เข้ามามีบทบาทในการปกป้องเด็กและเยาวชนจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและการแสดงออกบนอินเทอร์เน็ตเป็นอย่างมาก

2. เครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์มีความต้องการเรียนรู้ด้านความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อที่สะท้อนประโยชน์สาธารณะ รูปแบบในการกำกับดูแลเนื้อหา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลเนื้อหา ต้องการพัฒนาทักษะด้านการทำงานเป็นทีม การวางแผน การประสานงาน และการสร้างเครือข่าย และต้องการให้พัฒนาด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา และการระดมสมอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเชิฐพร คงมา (2551) ปัญหาที่สำคัญของภาคประชาสังคมในการกำกับดูแลเนื้อหา คือ เงินทุนความร่วมมือของภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ บุคลากร ความตระหนักรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพสื่อ อินเทอร์เน็ตในสังคมไทย และการสื่อสารภายในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับศศิกันต์ กาละ และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมจิตอาสา การบรรยายความรู้ การฝึกทักษะด้วยการสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการอภิปรายกลุ่ม และสอดคล้องกับสุนิสา ทรงอยู่ (2560) ที่นำโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจอาสาและจิตอาสาตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้คิดทางสังคมและการเรียนรู้จากการให้บริการสังคม มาใช้ในการฝึกอบรมจิตอาสาของกลุ่มและได้ผลเป็นอย่างดี

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหา รายการทางวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย ควรดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ในการให้ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบสื่อ การรวบรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับเครือข่ายจิตอาสา การทำงานร่วมกับองค์กรวิชาชีพสื่อและภาคีเครือข่ายรายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา รายการทางวิทยุและโทรทัศน์ การให้ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการรายงานสื่อที่ไม่เหมาะสมต่อกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชนัญสรุ อรณพ ณ อยุธยา (2556) ที่ได้เสนอถึงการแสวงหาความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายภาคส่วนและเน้นที่แนวทางการส่งเสริมเนื้อหาในเชิงบวก การส่งเสริมการศึกษา และการนำเอาระบบการกำกับดูแลร่วมกันมาใช้กำกับดูแลเนื้อหา รายการ และสอดคล้องกับอรวี ศรีชำนาญ (2558) ที่เสนอแนะว่าควรส่งเสริมบทบาทการกำกับดูแลกันเองให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมให้องค์กรกำกับดูแลกันเองมีกระบวนการกำกับดูแลเนื้อหาและกระบวนการรับเรื่องร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ บังคับใช้มาตรการทางจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การสนับสนุนให้เครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหา รายการทางวิทยุและโทรทัศน์สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนควรเริ่มต้นด้วยการจัดฝึกอบรมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหาสื่อและควรมีการจัดทำเครื่องมือที่สนับสนุนการทำงานขององค์กร

เครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ในรูปแบบของคู่มือเล่มเล็ก (Booklet/Manual) ที่บรรจุแนวทางการทำงาน กระบวนการทำงาน ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบ แนวทาง การตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ และประเด็นเชิงคดีสิทธิ์ในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อเป็นคู่มือในการสนับสนุนการทำงานให้กับจิตอาสาที่อยากเข้ามาทำงาน ด้านการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ ได้อย่างดีบนมาตรฐานระดับเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงาน กสทช. ควรมีการประชาสัมพันธ์ไปยังภาคประชาชนได้ทราบว่ามีสำนักงาน กสทช. มีนโยบายที่จะขับเคลื่อน เรื่องการพัฒนาองค์กรเครือข่ายจิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหา รายการทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรเครือข่ายจิตอาสา และภาค ประชาชนที่สนใจได้ตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุ และ โทรทัศน์ตลอดทั้งกระบวนการ ตั้งแต่การพัฒนาองค์ความรู้ ด้านการตรวจสอบเนื้อหารายการทาง วิทยุและโทรทัศน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายด้วยกัน การร่วมแสดงความคิดเห็น พิจารณาและรับนโยบายของสำนักงาน กสทช. ไปสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมหรือชุดการเรียนรู้สำเร็จรูปสำหรับพัฒนาองค์กรเครือข่าย จิตอาสาในการตรวจสอบเนื้อหารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ โดยจัดทำในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้จิตอาสาที่มีหลายช่วงวัย หลายสาขาวิชาชีพสามารถเลือกเรียนรู้ในรูปแบบที่ตนเองถนัด เช่น ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเองในแบบหนังสือและแบบฝึกหัด การเรียนรู้บนเว็บไซต์หรือการเรียนในต่อ การรับชม การสรุปข้อมูลรูปแบบ E-learning ที่ประกอบไปด้วยระบบการประเมินผลการเรียนรู้ การทำชุดคลิปวิดีโอที่สะดวกกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เข้าใจยากในรูปแบบของอินโฟกราฟ ฟิคหรือไดอะแกรม เป็นต้น เพื่อที่จิตอาสาจะสามารถใช้ในการเรียนรู้และทบทวนความรู้สำหรับ การตรวจสอบสื่อวิทยุและโทรทัศน์ได้ด้วยตนเอง เนื่องจากจิตอาสาบางท่านมีงานประจำ อาจจะไม่ สามารถลงงานเพื่อมาร่วมการฝึกอบรมแบบชั้นเรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- เกษม นครเขตต์. (2554). *เอกสารวิชาการ แนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (Social Network Theory)*. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ชนัญสร อรณพ ฦ อยุธยา. (2556). *การกำกับดูแลเนื้อหารายการที่อาจเป็นภัยในกิจการโทรทัศน์ของประเทศไทย เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนภายใต้ภาวะสื่อหลอมรวม*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชิญพร คงมา. (2551). *บทบาทของภาคประชาสังคมในการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษฎี ไชยชนะ. (2550). *ความสำนึกของคน*. กรุงเทพฯ: วี พรินท์.
- ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2563-2568). (2563, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 189 ง, หน้า 22.
- พิรงรอง รามสูต รัตนันท์ และศศิธร ยูวโกศล. (2546). *การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิรงรอง รามสูต. (2556). *วิทยุชุมชนในประเทศไทย จากการปฏิรูปสื่อสู่การกำกับดูแลที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ศศิگانต์ กาละ และคณะ. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมจิตอาสาเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน*. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(2), 16-29.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- สุนิสา ทรงอยู่. (2560). *ผลของโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจอาสาและจิตอาสาตามแนวคิดทฤษฎีการรู้คิดทางสังคมและการเรียนรู้จากการให้บริการสังคมที่มีต่อพฤติกรรมอาสาของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 11(25),153-163.

- อรพินทร์ ชูชม และคณะ. (2549). การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรวี ศรีชำนาญ. (2558). การกำกับดูแลเนื้อหารายการข่าวในโทรทัศน์ภาคพื้นดินที่ออกอากาศในระบบดิจิทัล ในช่วงหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิทธิพล วรานุศุภากุล. (2560). การกำกับดูแลกิจการโทรทัศน์เพื่อความหลากหลาย. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.